

СИСТЕМИ СОЦІАЛЬНИХ ІНДИКАТОРІВ ВИВЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНИХ ЗМІН СУСПІЛЬНОГО ЖИТТЯ: ВАЖЛИВІСТЬ ПОЄДНАННЯ ОБ'ЄКТИВНИХ ТА СУБ'ЄКТИВНИХ ІНДИКАТОРІВ

Жуленьова О. В.,

кандидат соціологічних наук,

науковий співробітник відділу методології та методів соціології

Інституту соціології Національної академії наук України

ORCID ID: 0000-0003-2762-7092

oksana.zhuleneva@gmail.com

Стаття присвячена аналізу системи соціальних індикаторів для вивчення змін в економічній сфері суспільного життя. Системи соціальних індикаторів розглядаються в статті як систематично та цілеспрямовано відібрані, чітко визначені та структуровані набори індикаторів. Розглянуті існуючі світові та Європейські системи соціальних індикаторів.

Окреслені проблеми та складності створення системи соціальних індикаторів, які могли б оцінити зміни суспільства, окреслити та пояснити існуючий стан суспільства, спрогнозувати можливі наслідки.

Запропоновано розглядати систему соціальних індикаторів економічних змін, поєднуючи об'єктивні – як певний фактаж, реальність, в якій відбуваються зміни; та суб'єктивні індикатори, які визначають ставлення, оцінку певної об'єктивної реальності респондентом. Необхідність поєднання об'єктивних і суб'єктивних індикаторів розглядається на прикладі індикаторів економічного добробуту домогосподарств (Household economic wellbeing). Описано як поєднання об'єктивних і суб'єктивних індикаторів може допомогти у вирішенні складнощів у дослідженні економічного добробуту домогосподарств.

Відповідно, поєднання різного роду індикаторів (об'єктивних та суб'єктивних) дає змогу вивчити економічний добробут домогосподарства з різного боку та охопити як можна більше складових, необхідних для пояснення існуючої ситуації і подальшого відслідковування змін. Об'єктивні індикатори добробуту представляють умови та активи, які дозволяють людям задовольняти свої потреби та відчувати суб'єктивну задоволеність рівнем свого добробуту та домогосподарства в цілому. До суб'єктивних індикаторів відносять безпосередньо оцінки людиною різних компонентів економічного добробуту (доходів, матеріального становища, бідності, фінансової стійкості та інших).

Встановлено, що об'єднання об'єктивних та суб'єктивних індикаторів є важливим для більш ґрунтовного пояснення соціальних феноменів, процесів та змін.

Ключові слова: система соціальних індикаторів, соціальні індикатори, соціальні зміни, економічні зміни, об'єктивні індикатори, суб'єктивні індикатори, економічний добробут.

Постановка проблеми. Найбільша проблема, з якою стикаються дослідники, та розробники тих чи інших індикаторів, полягає в тому, щоб розробити, адаптувати індикатори, які б справді вимірювали певну сферу, що цікавить дослідника, могли відслідкувати зміни та пояснити, що відбувається в суспільстві. Існує постійна ймовірність того, що будуть збиратись статистичні дані та публікуватимуться звіти, які не матимуть пояснювального потенціалу щодо соціальних процесів та суспільних змін. Вирішення цієї проблеми вимагає іншого погляду на соціальні індикатори, який відрізняється від загальноприйнятого. Адже, простий опис ситуації мало що дає для того, щоб зрозуміти, як дана ситуація виникла, чому відбувається або як змінюються її прояви. Загально теоретична проблема, ускладнюється та актуалізується ще й ситуацією, в якій опинилась Україна, а саме воєнним станом та перспективою післявоєнної відбудови, коли необхідним стає відстеження соціальних змін та розробки системи соціальних індикаторів, які б разом зі статистичними індикаторами та індексами могли надавати інформацію про ступінь соціальних змін та рівень готовності суспільства реагувати на них.

Аналіз досліджень і публікацій за темою. За час розвитку системи соціальних індикаторів було накоплено чи малу базу систем соціальних індикаторів для вивчення різних сфер суспільного життя. Перш за все слід згадати ранні приклади систем індикаторів, що включають «Систему соціальної та демографічної статистики» (United Nations, 1975), «Програму роботи ОЕСР з соціальних індикаторів», а також «Німецьку систему соціальних індикаторів» (Clifford W.Cobb, Craig Rixford, 1998).

Система соціальної та демографічної статистики була розроблена в рамках проекту Організації Об'єднаних Націй. Ця система була спрямована на інтеграцію соціальної та демографічної статистики. Вона пов'язана з детальним та систематизованим переліком соціальних проблем. Соціальні індикатори в даному випадку були «розроблені для узагальнення основних даних системи з метою полегшення моніторингу та оцінки соціальних проблем, пов'язаних з моніторингом та оцінкою соціальних проблем, що стосувались добробуту різних груп населення» (United Nations 1974). Однак, не зважаючи на те, що дана система сильно вплинула на статистичні системи багатьох країн, вона так і не була повністю впроваджена.

Інша система, «Німецька система соціальних індикаторів» (Noll, 2014a) включала набір індикаторів, який було розроблено з метою моніторингу добробуту та соціальних змін у Німеччині. Ця система соціальних індикаторів була вперше опублікована в середині 1970-х років і, таким чином, є однією з найстаріших систем, що й досі використовується. Німецька система соціальних індикаторів, що спочатку була розроблена в рамках SPES-Project, постійно вдосконалюється та оновлюється дослідницьким центром соціальних індикаторів GESIS з кінця 1980-х років. Охоплюючи 14 сфер життя, система наразі включає майже 400 індикаторів. Основою для визначення індикаторів є концепція якості життя, яка охоплює різні сфери життєдіяльності суспільства. Кожна сфера життя може бути розділена на декілька цільових вимірів.

Існує також низка новітніх систем соціальних індикаторів, про які варто згадати, наприклад, це такі системи як: Індикатори якості життя Калверта-Хендерсона, Європейська система соціальних індикаторів (European System of Social Indicators) та набір соціальних індикаторів, що використовуються ОЕСД для оцінки рівня життя населення. Індикатори якості життя Калверта-Хендерсона були вперше опубліковані у 2000 році (Henderson, Lickerman, Flynn, 2000). Цей набір індикаторів має на меті представити комплексну картину загального добробуту нації, яка була б легкою для розуміння та використання. Індикатори відносяться до дванадцяти сфер: освіта, зайнятість, енергетика, навколишнє середовище, охорона здоров'я, права людини, доходи, інфраструктура, національна безпека, громадська безпека, дохід, рекреація та житло. Кількість індикаторів обмежена лише одним або кількома індикаторами для кожної сфери.

Європейська система соціальних індикаторів (European System of Social Indicators) є ще одним нещодавнім прикладом системи індикаторів, яка частково була розроблена в рамках проекту «EuReporting-Project», що фінансувався Європейською Комісією з 1998 по 2001 рік. Ця система розглядається як інструмент для постійного моніторингу індивідуального та суспільного добробуту, а також соціальних змін у європейських суспільствах (Noll, 2002; Noll 2014b). Ця система індикаторів охоплює не лише всі країни-члени Європейського Союзу та деякі інші європейські країни, але й США та Японію як два важливі референтні суспільства.

Звіт ОЕСД «Суспільство з першого погляду» (OECD 2011), що виходить раз на два роки, вперше опублікований у 2001 році. Він ґрунтується на систематизованому наборі соціальних індикаторів і містить дані про демографічні та сімейні характеристики, зайнятість і багатство, мобільність і житло, стан здоров'я, соціальні витрати, суб'єктивне благополуччя і соціальну згуртованість. Цей набір соціальних індикаторів включає три різні типи індикаторів: (1) контекстні індикатори, що ілюструють національні відмінності в соціальних тенденціях, (2) індикатори соціального статусу, що відображають соціальні ситуації, які є об'єктом політики, та (3) індикатори реагування суспільства, які показують, як суспільство реагує на такі виклики.

Таким чином, систему соціальних індикаторів можна охарактеризувати як систематично та цілеспрямовано відібрані, чітко визначені та чітко структуровані набори індикаторів.

Соціальні індикатори «використовуються для моніторингу соціальної системи, допомагаючи виявляти зміни...» (Ferriss, 1988). Одним із варіантів побудови системи соціальних індикаторів є поєднання об'єктивних та суб'єктивних індикаторів для кращого відстеження та пояснення соціальних змін. Особливостям поєднання об'єктивних та суб'єктивних індикаторів присвячені роботи багатьох зарубіжних дослідників, наведемо деяких з них: Синтія Нідлс Флетчер, Джеро Карлетто, Альберто Зецца, Алекс С. Міхалос, Нахед Т. Зейні, Ахмед Окаша, Амаль Соліман, Тревор Лі, Роберт В. Маранс, Мікела Веццолі, Роберта Роза Валторта, Сільвія Марі, Федеріка Дуранте, К'яра Вольпато, Брітт Дейл, Джонатан Роджерс та інші.

Мета цієї статті – дослідити, як поєднання об'єктивних і суб'єктивних показників може дати корисну інформацію для аналізу соціальних змін та процесів на прикладі визначення суб'єктивних та об'єктивних індикаторів економічного добробуту населення країни.

Виклад основного матеріалу дослідження. Дослідники соціальних індикаторів дедалі більше усвідомлюють цінність отримання даних за результатами поєднання суб'єктивних та об'єктивних індикаторів.

Об'єктивними соціальними індикаторами прийнято вважати вимірювання соціальної реальності, які не фільтруються сприйняттям і не залежать від особистих оцінок. До об'єктивних економічних індикаторів макrorівня відносяться: Валовий внутрішній продукт (ВВП (GDP)), Валовий національний продукт на душу населення (ВНП (GDP per capita)), Валовий сукупний продукт (ВСП), Національний дохід, Валовий національний продукт (ВНП), Чистий національний продукт (ННП), Використаний дохід, Валовий прибуток, Показники об'єму міжнародної торгівлі (показник експорту, показник імпорту, зовнішньоторговельний оборот, чистий експорт, фізичний об'єм міжнародної торгівлі, генеральна торгівля, спеціальна торгівля, чистий зовнішньоторговельний оборот, реекспорт, реімпорт), кількість офіційно працевлаштованого економічно активного населення. та інш.).

На національному рівні валовий внутрішній продукт (ВВП) є найпоширенішим економічним об'єктивним індикатором. Але ВВП вимірює лише ринкову економічну діяльність всередині країни та не враховує, як розподіляються доходи, ігнорує екологічні та інші витрати, а також залишає поза увагою багато важливих неринкових чинників добробуту, включаючи соціальні та екологічні аспекти (Costanza et al. 2014). Економічні показники ВВП часто розглядаються як основний чинник національного добробуту. Однак дослідження показали, що після певної межі подальше зростання ВВП не призводить до підвищення загального добробуту суспільства (Kubiszewski et al., 2013).

До мікро об'єктивних показників можна віднести: середню заробітну плату, розмір податків, особистий дохід, зарплату по галузям, зарплату по регіонах, вартість споживчого кошика, синтетичний показник частки витрат на продукти та комунальні послуги, який використовується для визначення рівня бідності, крім того, це такі індикатори як: індикатори рівня доходу, типу зайнятості, типу контракту, кількості годин на тиждень, які працює людина, та інш. Дані за зазначеними індикаторами можуть бути отримані як на основі офіційної статистики, так і за результатами соціологічних опитувань.

В свою чергу, суб'єктивні показники можна віднести: середню заробітну плату, розмір податків, особистий дохід, зарплату по галузям, зарплату по регіонах, вартість споживчого кошика, синтетичний показник частки витрат на продукти та комунальні послуги, який використовується для визначення рівня бідності, крім того, це такі індикатори як: індикатори рівня доходу, типу зайнятості, типу контракту, кількості годин на тиждень, які працює людина, та інш. Дані за зазначеними індикаторами можуть бути отримані як на основі офіційної статистики, так і за результатами соціологічних опитувань.

В свою чергу, суб'єктивні показники можна віднести: середню заробітну плату, розмір податків, особистий дохід, зарплату по галузям, зарплату по регіонах, вартість споживчого кошика, синтетичний показник частки витрат на продукти та комунальні послуги, який використовується для визначення рівня бідності, крім того, це такі індикатори як: індикатори рівня доходу, типу зайнятості, типу контракту, кількості годин на тиждень, які працює людина, та інш. Дані за зазначеними індикаторами можуть бути отримані як на основі офіційної статистики, так і за результатами соціологічних опитувань.

В свою чергу, суб'єктивні показники можна віднести: середню заробітну плату, розмір податків, особистий дохід, зарплату по галузям, зарплату по регіонах, вартість споживчого кошика, синтетичний показник частки витрат на продукти та комунальні послуги, який використовується для визначення рівня бідності, крім того, це такі індикатори як: індикатори рівня доходу, типу зайнятості, типу контракту, кількості годин на тиждень, які працює людина, та інш. Дані за зазначеними індикаторами можуть бути отримані як на основі офіційної статистики, так і за результатами соціологічних опитувань.

В свою чергу, суб'єктивні показники можна віднести: середню заробітну плату, розмір податків, особистий дохід, зарплату по галузям, зарплату по регіонах, вартість споживчого кошика, синтетичний показник частки витрат на продукти та комунальні послуги, який використовується для визначення рівня бідності, крім того, це такі індикатори як: індикатори рівня доходу, типу зайнятості, типу контракту, кількості годин на тиждень, які працює людина, та інш. Дані за зазначеними індикаторами можуть бути отримані як на основі офіційної статистики, так і за результатами соціологічних опитувань.

В свою чергу, суб'єктивні показники можна віднести: середню заробітну плату, розмір податків, особистий дохід, зарплату по галузям, зарплату по регіонах, вартість споживчого кошика, синтетичний показник частки витрат на продукти та комунальні послуги, який використовується для визначення рівня бідності, крім того, це такі індикатори як: індикатори рівня доходу, типу зайнятості, типу контракту, кількості годин на тиждень, які працює людина, та інш. Дані за зазначеними індикаторами можуть бути отримані як на основі офіційної статистики, так і за результатами соціологічних опитувань.

В свою чергу, суб'єктивні показники можна віднести: середню заробітну плату, розмір податків, особистий дохід, зарплату по галузям, зарплату по регіонах, вартість споживчого кошика, синтетичний показник частки витрат на продукти та комунальні послуги, який використовується для визначення рівня бідності, крім того, це такі індикатори як: індикатори рівня доходу, типу зайнятості, типу контракту, кількості годин на тиждень, які працює людина, та інш. Дані за зазначеними індикаторами можуть бути отримані як на основі офіційної статистики, так і за результатами соціологічних опитувань.

В свою чергу, суб'єктивні показники можна віднести: середню заробітну плату, розмір податків, особистий дохід, зарплату по галузям, зарплату по регіонах, вартість споживчого кошика, синтетичний показник частки витрат на продукти та комунальні послуги, який використовується для визначення рівня бідності, крім того, це такі індикатори як: індикатори рівня доходу, типу зайнятості, типу контракту, кількості годин на тиждень, які працює людина, та інш. Дані за зазначеними індикаторами можуть бути отримані як на основі офіційної статистики, так і за результатами соціологічних опитувань.

В свою чергу, суб'єктивні показники можна віднести: середню заробітну плату, розмір податків, особистий дохід, зарплату по галузям, зарплату по регіонах, вартість споживчого кошика, синтетичний показник частки витрат на продукти та комунальні послуги, який використовується для визначення рівня бідності, крім того, це такі індикатори як: індикатори рівня доходу, типу зайнятості, типу контракту, кількості годин на тиждень, які працює людина, та інш. Дані за зазначеними індикаторами можуть бути отримані як на основі офіційної статистики, так і за результатами соціологічних опитувань.

сприймають і цінують, так і фактори, які вони не сприймають належним чином, але які, тим не менш, є важливими для підтримки їхнього добробуту.

Зі свого боку спробуємо запропонувати певний перелік індикаторів вимірювання економічного добробуту, який би також поєднував об'єктивні та суб'єктивні компоненти.

До об'єктивних індикаторів економічного добробуту можна віднести об'єктивні змінні, що представляють умови та активи, які дозволяють людям задовольняти свої потреби та відчувати суб'єктивну задоволеність рівнем свого добробуту та домогосподарства в цілому:

– Індикатори офіційної статистики: *поточна середня заробітна плата, середня зарплата по галузям, зарплата по регіонах, вартість споживчого кошика, синтетичний показник частки витрат на продукти та комунальні послуги, дохід на душу населення.*

– Деякі індикатори, які вимірюються через соціологічні дослідження також опосередковано можна віднести до об'єктивних індикаторів, оскільки вони визначають певний фактаж, об'єктивні показники, наприклад:

– Основне джерело доходу домогосподарства (*Що є головним джерелом доходу Вашої родини?*)

– Залежність від соціальної допомоги – залежність від виплат соціального забезпечення призводить до значних навантажень на державний бюджет. Крім того, залежність від соціальної допомоги часто асоціюється з тривалою бідністю, соціальною ізоляцією та іншими несприятливими наслідками для одержувачів допомоги та їхніх дітей. Тим не менш, система соціального забезпечення є «подушкою безпеки». Вона може відігравати важливу роль у допомозі людям «оговтатися» від потрясінь, в тому числі, спричиненими війною (*Яку частку від загального доходу вашого домогосподарства становлять виплати від соціальної допомоги?*)

– Визначення рівня доходу (наприклад, Оцініть, будь ласка, загальний місячний дохід всіх членів сім'ї ПІСЛЯ виплати всіх податків та вкажіть, до якої з цих груп належить Ваша сім'я). Дане питання є досить чутливим. Очікувати правдивої інформації від респондента тут доволі важко. Тому його поодиноким використання є вкрай ненадійним для розуміння матеріального стану.

До суб'єктивних індикаторів економічного добробуту відносять безпосередньо оцінки людиною різних компонентів економічного добробуту (доходів, матеріального становища, бідності, фінансової стійкості та інших):

– Оцінка задоволеності матеріальним становищем /своїм життям (*Враховуючи всі обставини, скажіть, будь ласка, наскільки Ви в цілому задоволені своїм матеріальним становищем / матеріальним становищем родини на даний момент?*)

– Фінансовий стрес – нездатність виконати основні фінансові зобов'язання через брак коштів. Хоча підходи, засновані на доходах, залишаються найбільш поширеними для визначення та вимірювання матеріального рівня життя, інші показники також потенційно можуть надати корисну інформацію про економічний добробут людей. Вимірювання «фінансового стресу» є одним з таких додаткових джерел інформації (*Чи траплялося з Вами щось із наведеного нижче через брак грошей?*)

– Оцінка фінансової стійкості (*Скільки часу Ви можете прожити на свої заощадження?*)

– Оцінка за шкалою бідності – для кількісних досліджень бідності та добробуту запропоновано різні підходи, які ґрунтуються на суб'єктивних оцінках респондентів. Один з таких підходів запропонував Кантріл (1965). Він запропонував ідею сходів, на яких респондентів просили оцінити себе з точки зору щастя або задоволеності життям. Це було модифіковано до вужчого визначення економічного добробуту, коли людей просили оцінити себе за шкалою бідності. Прикладами є Філіппінська соціальна метеостанція (Mangahas, 1995), Євробарометр (Riffault, 1991) та Ravallion and Lokshin (2002).

Крім того, доречним є побудова більш комплексних індикаторів, які можуть оцінити добробут домогосподарств з різних сторін та поєднати об'єктивні та суб'єктивні компоненти, до них можна віднести наступні:

– Еквівалентний дохід – це показник матеріального рівня життя, отриманий шляхом коригування наявного доходу домогосподарства на "потреби" домогосподарства (відповідно до розміру домогосподарства, віку, статі членів домогосподарства, стану здоров'я та приналежності до вразливої групи населення (оскільки поганий стан здоров'я та/або інвалідність збільшують витрати на досягнення певного рівня життя), регіон проживання (оскільки вартість життя відрізняється в різних регіонах) та статус власника житла (оскільки показник доходу зазвичай не включає в себе враховану орендну плату для власників житла, які його займають). Вивчення розподілу доходів і того, як дохід людини змінюється з часом, є невід'ємною частиною розуміння економічного стану населення країни.

– Відносна та закріплена бідність за доходами – існує багато визначень бідності, наразі пропонуємо вважати, що людина перебуває у відносній бідності за доходами, якщо еквівалентний дохід домогосподарства становить менше 50% від медіанного еквівалентного доходу домогосподарства. Також для кращого розуміння рівня бідності можливим є додавання суб'єктивного індикатора оцінки

людиною себе/свого домогосподарства за шкалою бідності. Таке поєднання може більше наочно показати наскільки співпадають суб'єктивні оцінки з реальними наявними ресурсами у людини.

Саме відносний, а не абсолютний дохід має значення для пояснення самооцінки рівня добробуту. Кількісні показники бідності в більшості випадків базуються на абсолютній межі бідності, але те, як люди «відчувають» свій добробут більшою мірою залежить від того, як розподіляється дохід у їхньому оточенні. Крім того, за рівних рівнів доходу, поганий стан здоров'я знижує суб'єктивну оцінку власного добробуту, навіть якщо він визначається суто економічними показниками (Ravallion and Lokshin, 2000).

Крім того, слід згадати ще один спосіб поєднання об'єктивних та суб'єктивних індикаторів вивчення доходу, коли до стандартних індикаторів рівня доходу (*наприклад, Оцініть, будь ласка, загальний місячний дохід всіх членів сім'ї ПІСЛЯ виплати всіх податків та вкажіть, до якої з цих груп належить Ваша сім'я*) додають суб'єктивні оцінки доходу. Вперше цей підхід був застосований Ван Праагом (1968), який розробив запитання щодо оцінки доходу. Запитання полягає в тому, що респондентів запитують, який дохід вони вважають від «дуже поганого» до «дуже хорошого» (з кількома варіантами між ними). Відповіді потім використовуються для побудови функції корисності, на основі якої оцінюється добробут.

Подібний підхід використовує Каптян (Kapteyn, 1994), запитуючи респондентів, який дохід вони вважають мінімально необхідним «для того, щоб зводити кінці з кінцями» (Minimum Income Question, MIQ). Об'єктивно вимірний дохід, нормалізований на суб'єктивну межу бідності, можна вже більш релевантно використовуватися як індикатор добробуту.

Висновки. На прикладі виокремлення об'єктивних та суб'єктивних індикаторів економічного добробуту ми побачили, що поєднання різного роду індикаторів дає змогу охопити як можна більше складових необхідних для пояснення існуючої ситуації і подальшого відслідковування змін. Крім того, ми побачили, що економічний добробут домогосподарств є багатовимірним, і його краще можна зрозуміти, розглядаючи як окрему систему, одночасно вивчаючи з різних, взаємопов'язаних сторін, а саме: через оцінку джерел доходів, розміру доходів, споживчих витрат, фінансової стійкості, включати як суб'єктивні, так і об'єктивні індикатори.

Хоча деякі індикатори економічного добробуту стали більш поширеними, ніж інші, не існує консенсусу щодо ідеальних індикаторів визначення економічного добробуту. Крім того, люди часто не зовсім точно характеризують зв'язок між їхнім економічним добробутом та об'єктивними показниками. Нам потрібно краще зрозуміти ці складні зв'язки, щоб створювати кращі оцінки добробуту та факторів, які на нього впливають. Певною допомогою у цьому можуть бути комплексні індикатори які об'єднують об'єктивні та суб'єктивні компоненти, та представляють собою синтетичні, більш комплексні показники, які можуть оцінити добробут домогосподарств з різних аспектів і вибудувати більш ґрунтовну, системну картину.

Zhulenova O. Systems of social indicators for studying economic changes in social life: the importance of combining objective and subjective indicators

The article is devoted to the analysis of the system of social indicators for studying changes in the economic sphere of public life. Systems of social indicators are considered in the article as systematically and purposefully selected, clearly defined and structured sets of indicators. The existing world and European systems of social indicators are considered.

The problems and difficulties of creating a system of social indicators that could assess the changes in society, outline and explain the current state of society, and predict possible consequences are outlined.

It is proposed to consider the system of social indicators of economic change by combining objective indicators – as a certain fact, the reality in which changes are taking place; and subjective indicators that determine the attitude, assessment of a certain objective reality by the respondent. The necessity of combining objective and subjective indicators is considered on the example of indicators of household economic well-being. The article describes how a combination of objective and subjective indicators can help to solve the difficulties in studying household economic well-being.

Accordingly, the combination of different types of indicators (objective and subjective) allows to study the economic well-being of a household from different angles and cover as many components as possible to explain the current situation and further track changes. Objective indicators of well-being represent the conditions and assets that allow people to meet their needs and feel subjectively satisfied with the level of their well-being and that of the household as a whole. Subjective indicators include a person's own assessment of various components of economic well-being (income, financial situation, poverty, financial stability, etc.). Therefore, it has been established that the combination of objective and subjective indicators is important for a more thorough explanation of social phenomena, processes and changes.

Key words: system of social indicators, social indicators, social changes, economic changes, objective indicators, subjective indicators, economic well-being.

Література:

1. United Nations: Statistical Office, Towards a System of Social and Demographic Statistics. Studies in Methods, Series F, № 18, New York: United Nations Publications, 1975.
2. Clifford W. Cobb, Craig Rixford. Lessons Learned from the History of Social Indicators. *American Journal of Economics and Sociology*, 1998, p. 36.
3. United Nations Statistical Commission: System of Social and Demographic Statistics. Draft Guidelines on Social Indicators, New York, 1974.
4. Noll Heinz-Herbert. German System of Social Indicators / editor in chief Alex C. Michalos. *Encyclopedia of Quality of Life and Well-Being Research*. Dordrecht: Springer, 2014.
5. Henderson Hazel, Lickerman, Jon, Flynn, Patrice. Calvert-Henderson Quality of Life Indicators. Calvert Group: Bethesda, 2000.
6. Noll Heinz-Herbert. Towards a European System of Social Indicators: Theoretical Framework and System Architecture. *Social Indicators Research*, 2002. № 58, pp. 47-84.
7. Noll Heinz-Herbert. European System of Social Indicators / editor in chief Alex C. Michalos. *Encyclopedia of Quality of Life and Well-Being Research*. Dordrecht: Springer, 2014b.
8. Ferriss, Abbott L. The Uses of Social Indicators. *Social Forces*, 1988. № 66. Pp. 601-617.
9. Robert Costanza, Rudolf de Groot, Paul Sutton, Sander van der Ploeg, Sharolyn J. Anderson, Ida Kubiszewski, Stephen Farber, R. Kerry Turner Changes in the global value of ecosystem services. *Global Environmental Change*, 2014. № 26. Pp. 152-158.
10. Ida Kubiszewski, Robert Costanza, Carol Franco, Philip Lawn, John Talberth, Tim Jackson, Camille Aylmer. Beyond GDP: Measuring and achieving global genuine progress. *Ecological Economics*, 2013. № 93. Pp. 57-68.
11. Noll Heinz-Herbert. Subjective social indicators: benefits and limitations for policy making – an introduction to this special issue. *Soc Indic Res*, 2013. № 114. Pp. 1-11.
12. Длугопольський О.В. Економіка добробуту та критерії її оцінки: політекономічний підхід. *Наука й економіка*, 2007. № 3. С. 5-8.
13. Living in Australia: Household, Income and Labour Dynamics in Australia (HILDA) fact sheet. *Australian Government. Department of social services*, 2022 URL: <https://www.dss.gov.au/about-the-department/longitudinal-studies/living-in-australia-hilda-household-income-and-labour-dynamics-in-australia-fact-sheet> (дата звернення: 12.11.2023).
14. Ida Kubiszewski, Nabeeh Zakariyya, Robert Costanza. Objective and Subjective Indicators of Life Satisfaction in Australia: How Well Do People Perceive What Supports a Good Life? *Ecological Economics*, 2018. № 154. Pp. 361-372.
15. Mangahas, M. Self-Rated Poverty in the Philippines 1981-1992. *International Journal of Public Opinion Research*, 1995. № 7. Pp. 40-55.
16. Riffault, H. How poverty is perceived / eds. Karlheinz, R., Inglehart, R. *Eurobarometer: The Dynamics of European Public Opinion*. London: Macmillan Press, 1991.
17. Ravallion M., Lokshin, M. Self-rated economic welfare in Russia. *European Economic Review*, 2002. № 46. Pp. 1453-1473.
18. Kapteyn, A. The measurement of household cost functions. Revealed preferences versus subjective measures. *Journal of Population Economics*, 1994. № 7. Pp. 333-350.

References:

1. United Nations, Statistical Office (1975). Towards a System of Social and Demographic Statistics. *Studies in Methods, Series F*, 18. New York: United Nations Publications.
2. Clifford W. Cobb, Craig Rixford (1998). Lessons Learned from the History of Social Indicators. *American Journal of Economics and Sociology*, p. 36.
3. United Nations, Statistical Commission (1974). *System of Social and Demographic Statistics. Draft Guidelines on Social Indicators*. New York.
4. Noll, Heinz-Herbert (2014a). German System of Social Indicators. Alex C. Michalos (editor in chief). *Encyclopedia of Quality of Life and Well-Being Research*. Dordrecht: Springer.
5. Henderson, Hazel, Lickerman, Jon, Flynn, Patrice (2000). Calvert-Henderson Quality of Life Indicators. *Calvert Group: Bethesda*.
6. Noll, Heinz-Herbert (2002). Towards a European System of Social Indicators: Theoretical Framework and System Architecture. *Social Indicators Research*, Vol. 58, s. 47-84.
7. Noll, Heinz-Herbert (2014b). European System of Social Indicators. Alex C. Michalos (editor in chief). *Encyclopedia of Quality of Life and Well-Being Research*. Dordrecht: Springer.

8. Ferriss, Abbott L. (1988) The Uses of Social Indicators. *Social Forces*, 66, pp. 601–617.
9. Robert Costanza, Rudolf de Groot, Paul Sutton, Sander van der Ploeg, Sharolyn J. Anderson, Ida Kubiszewski, Stephen Farber, R. Kerry Turner (2014) Changes in the global value of ecosystem services. *Global Environmental Change*, Vol. 26, pp. 152-158.
10. Ida Kubiszewski, Robert Costanza, Carol Franco, Philip Lawn, John Talberth, Tim Jackson, Camille Aylmer (2013). Beyond GDP: Measuring and achieving global genuine progress. *Ecological Economics*, Vol. 93, pp. 57-68.
11. Noll, Heinz-Herbert (2013). Subjective social indicators: benefits and limitations for policy making – an introduction to this special issue. *Soc Indic Res*, 114, pp. 1-11.
12. Dlugopolsky O.V. (2007) Welfare economy and criteria for its evaluation: political economy approach. *Science and Economics*, 2007, № 3, pp. 5-8
13. Living in Australia: Household, Income and Labour Dynamics in Australia (HILDA) fact sheet (2022). Australian Government, Department of social services. Website. URL: <https://www.dss.gov.au/about-the-department/longitudinal-studies/living-in-australia-hilda-household-income-and-labour-dynamics-in-australia-fact-sheet> (дата звернення: 12.11.2023).
14. Ida Kubiszewski, Nabeeh Zakariyya, Robert Costanza (2018). Objective and Subjective Indicators of Life Satisfaction in Australia: How Well Do People Perceive What Supports a Good Life? *Ecological Economics*, Vol. 154, pp. 361-372.
15. Mangahas, M. (1995) Self-Rated Poverty in the Philippines 1981–1992. *International Journal of Public Opinion Research*, 7, pp. 40-55.
16. Riffault, H. (1991) How poverty is perceived. Karlheinz, R., Inglehart, R. (eds.) Eurobarometer: The Dynamics of European Public Opinion. *London, Macmillan Press*.
17. Ravallion M., Lokshin, M. (2002) Self-rated economic welfare in Russia. *European Economic Review*, 46, pp. 1453-1473.
18. Kapteyn, A. (1994) The measurement of household cost functions. Revealed preferences versus subjective measures. *Journal of Population Economics*, 7, pp. 333-350.

Стаття надійшла до редакції 06.10.2023

Стаття рекомендована до друку 01.11.2023